

PITANJA I ODGOVORI

SLAVI LI SE MISA, SLUŽI ILI ČITA?

Da bismo odgovorili na ovo pitanje, moramo poći od središnjeg dijela liturgijskog slavlja Crkve, a to je *euharistija*. Iako se ova riječ proteže i na cijelu misu, njezin je središnji, najznačajniji dio, euharistija u užem smislu.

Riječ *misa* dolazi od latinske riječi *missio*, a znači otpuštanje, rastanak. Svećenik, predvoditelj slavlja, na kraju je službe otpuštao narod riječima: “*Ite missa est!*” Tako se riječ *misa* počela rabiti za cijelu službu.

Euharistija dolazi od grčke riječi “*euharisteō*”, a znači zahvaljujem. Monsinjur Komarica, u svojoj knjizi *Za Kristovim stolom* kaže o njoj ovo: “Naziv potječe od Isusa. Kad je ono Isus – u obredu Pashalne večere – uzeo kruh, izrekao je zahvalnu molitvu Ocu (na grčkom se to kaže ‘*euharistesas*’, od čega je u grčkom nastala riječ *Euharistija*).”

Što je, dakle, euharistija? Euharistija, liturgijski čin Novoga saveza, novi je oblik Pashe, središnjeg blagdana Staroga saveza. I pasha i euharistija imaju oblik gozbe. Osnovna je karakteristika jedne i druge gozbe da su i jedna i druga spomen spasenja: pasha – spasenja Staroga saveza, a euharistija, spomen spasenja Novoga saveza.

Pasha je grčki oblik hebrejske riječi “*pesah*”, a znači izlazak i prijelaz. Ovaj je židovski blagdan spomen na izlazak Židova iz Egipta, na Božje oslobođenje izraelskog naroda iz ropstva. “Tako je

nastalo spomen-slavlje u znak i zahvalnost za prijelaz iz ropstva u slobodu”, kaže monsinjur Komarica u istoj knjizi. Euharistija je, pak, spomen (ali ne samo spomen, već i događaj, zbog čega ju se i naziva spomen-činom) na Kristovu smrt, uskrsnuće i uzašašće – otajstvo kojim je Krist oslobodio čovječanstvo iz ropstva tame. Ona je i spomen Kristova Prelaska s ovoga svijeta k Ocu. S njim, po njegovoj spasenjskoj žrtvi, i čovjek “prelazi” iz Kraljevstva Zloga u Kraljevstvo Božje. Tako je euharistija nova pasha, novi izlazak i prijelaz.

Budući da je blagdan Pashe spomen na izlazak iz ropstva, on je po svome sadržaju slavljenje: slavi se oslobođenje koje je Bog izveo. Sve elementi slavljenja pashalne večere podređeni su svrsi što preciznijeg ponavljanja samoga događaja.

Krist je na Posljednjoj večeri, sluteći svoj odlazak, prelazak k Ocu (o tome govori evanđelist Ivan) okupio zajednicu apostola. Tada je svojim riječima navijestio svoju žrtvu koju će podnijeti za spasenje svijeta. Pošto je ovu žrtvu podnio, događa se uskrsnuće; slava uskrsnuća koje je pobijedilo smrt. Današnja je euharistija, dakle, spomen na Kristovu muku i slavno uskrsnuće po kojem je čovjeku darovan vječni život. Zato je euharistija slavlje. Ona je slavljenje Božjega Plana spasenja po kojem i čovjek prelazi iz ovog nesavršenog svijeta u vječni život.

Kršćanski autori koji se bave liturgikom i govore o euharistiji, neizbježno

rabe izraz *slaviti*. Tako Tomislav Šagi-Bunić, u knjizi *Euharistija u životu Crkve kroz povijest*, kaže: "U Ambrozijevu shvaćanju euharistijskog sastanka proslavljivanje je usko vezano uz zajedničko blagovanje..." "Za apostolsko doba slavljenje euharistije kojemu bi većina samo pribivala, a ne bi od euharistije blagovali, to je stvar koja se u onom kontekstu ne da misliti." "Prvi sustavni opis obrednog odvijanja euharistijskog slavlja u poapostolsko doba sačuvao nam se iz pera kršćanskog laika Justina Filozofa..." Petar Bašić, u knjizi *Slaviti euharistiju po Misalu Pavla Šestoga...*: "Liturgijski čini nisu privatni čini, nego čini Crkve. To vrijedi u prvom redu za euharistijsko slavlje." "Liturgijsko je slavlje slavlje sve sabrane zajednice." Govoreći o koncelebraciji, fra Bašić citira Pija XII. koji sudionike koncelebracije naziva suslaviteljima: "Suslavitelji moraju izgovoriti nad kruhom i vinom: 'Ovo je moje tijelo' i 'ovo je moja krv'."

Razumijevajući, dakle, bit euharistije i oslanjajući se na kompetentne autore koji su o njoj pisali, možemo zaključiti da euharistiji, odnosno misi, najbolje odgovara izraz *slavlje*, dok izrazi *čitati misu* i *služiti misu* stoje na drugom mjestu, no ipak imaju svoje objašnjenje i svoje značenje.

Izrazi *služiti* i *čitati misu* odnose se na svećenika kao *službenika* ili poslužitelja božjeg naroda, a onda i predsjedatelja ili predvoditelja euharistijskog slavlja. *Služiti misu*, kao naziv logična je izvedenica, iako ne odražava bit događaja, no odražava njegov drugi, također značajan vid: svećenici su službenici Božji i oni pred njim, u zamjenu za Krista, obavljaju službu koju su od njega i dobili. Naviještaju njegovu Riječ ljudima i slave Posljednju večeru njemu na spomen. Tako oni *služe* ljudima obavlja-

jući i različite druge obrede: krštenje, potvrdu, ženidbu i dr. Njihovo je služenje narodu, u tom smislu, očito. Tako je njihova služba prenesena i na euharistijsko slavlje. Fra Bašić kaže: "Predsjedatelj označava vidljivu vezu s Kristom. On je poslan i priznat kao njegov zastupnik. Njegova služba koliko god bila važna, ne smije se naglašavati na štetu drugih slavitelja, osobito ne na štetu drugih službenika." "U prvom tisućljeću pojedinac je uvijek ređen za određenu zajednicu i veza s njom omogućavala mu je da predsjedava euharistiji te zajednice." No, govoreći o svećeničkoj službi, fra Bašić ne želi taj naziv pretpostaviti nazivu slavljenje. Tako on kaže i ovo: "Svi su sudionici liturzi, tj. nosioci liturgijskog čina, i svaki je od njih slavitelj."

Ovdje treba također dodati da grčka riječ "leiturgia" znači javna služba. Tako je i iz nje izveden pojam služenja mise. Bogoslužje i pojam služenja nalazimo i u drugih autora, iako je naglasak na slavljenju, budući da je euharistija, ne samo sjećanje na slavne događaje, već i spomen-čin tih događaja.

Stoga možemo zaključiti da, kad se prosuđuje sa stajališta, ne ovaj put cijele zajednice, već svećenika koji predvodi euharistiju, onda je dobro reći i da se misa služi: on je službenik Božji, služi i narodu na razne načine, pa tako i predvodeći euharistiju.

Izraz *čitati misu* čini se da je narodni, lokalni izričaj. Naime, sama liturgijja počinje službom čitanja, kako o tome piše više autora u udžbenicima liturgike. To su četiri čitanja na početku mise. No, kao što kaže Joseph Gelineau u *Pastoralnoj teologiji liturgijskih slavlja*, "dijelovi službe riječi su različiti, no svi moraju biti vođeni kao cjelina i služiti zajedničkom cilju slavlja". To osobito dolazi do izražaja u svećanim misama

kad se prije čitanja evanđelja čini ophod sa svijećama i u tome svečanom hodu nosi knjiga do mjesta čitanja. Ponekad se u takvim prilikama tekst pjeva, kako bi se pridonijelo svečanosti trenutaka. Osim toga, prije samih čitanja, na samom početku mise, pjeva se ulazna pjesma kojoj je svrha da otvori slavlje.

Mišljenju da se misa čita, pridonio je i način obavljanja ovoga liturgijskog čina tijekom stoljećâ, kad se misa služila na latinskom jeziku; svećenik je čitao,

a narod je u misi vrlo malo sudjelovao. Tako su laici i mogli dobiti dojam da se misa čita, dok se središnji dio, pritom, napominjem samo u izrazu, zanemario.

Iz ročenog može se zaključiti: Misa, odnosno euharistija se služi i slavi; naglasak je na slavljenju, a slavi je sav okupljeni Božji narod. Tako je ona slavlje svih nazočnih koji su, ne promatrači ili publika, nego sudionici, odnosno i sami slavitelji euharistije.

Jelka Pavišić

OSVRTI

ZNANSTVENA OCJENA I DOBRI OBİČAJI

U svoime napisu *Prikaz ili odgovor na prikaz* (*Jezik*, XLI, str. 122-125) reagirao sam na tekst prof. Radoslava Katičića koji se odnosi na moju knjigu *Hrvatska skladnja* (usp. *Nova knjiga o sintaksi hrvatskoga književnog jezika*, *Jezik*, XLI, 57-62). U svome "utuku" na moju reakciju (*Nije prikaz nego ocjena*, *Jezik*, XLI, 23-32) Katičić servira stručnoj javnosti (na koju se stalno poziva) čitav niz, po mom sudu, posve neutemeljenih diskvalifikacija, pa i pravih objeda. Tako primjerice piše da precjenjujem "važnost svoje osobe", da mislim kako sam pametniji od drugih, da ne uviđam kako moje razmišljanje "ostaje nedoraslo svojem predmetu", da mi je "metodologija načelno naopaka", da sam se dobro osigurao da me "nitko ne može uhvatiti ni za glavu ni za rep", da sam pokazao kako ne znam što je nulta preoblika, "a time, dakako, i to da ne znam što je preoblika uopće", da svojem jezikoslovlju izdajem "uvjerljivu svjedodžbu siromaštva", da pokazujem "temeljno nerazumijevanje same naravi jezičnoga opisa kao modeliranja", da doprinosim "drobljenju i padu jezikoslovne metodologije", da prodajem rog za svijeću itd., itd.

Prepuštam spomenutoj stručnoj javnosti da prosudi jesu li ton i sadržaj moje reakcije zaslužili sve ove "počasti" kojima me obasipa prof. Katičić i sadrže li one "jezikoslovne razloge" za

koje njihov autor kaže da su toj javnosti jedino važni. Osobno sve te Katičićeve "znanstvene ocjene" primam kao tip "argumenata" za kojima se poseže kad su drugi na klimavim nogama. No pođimo (opet) redom.

1. U svojoj reakciji napisao sam kako mi se ne čini korektnim što u opširnu prikazu (ili, kako sada Katičić hoće, u znanstvenoj ocjeni) nijednom riječju nije spomenuta nijedna od rasprava koje po kvaliteti osobno rangiram na prvih pet mjesta (od ukupno petnaest koliko knjiga sadrži). Sada mi Katičić odgovara da tih rasprava nije spomenuo zato što im nije našao "ozbiljna prigovora", a to bi trebalo značiti da ih prihvaća i predstavlja (sic!) "svojim čitateljima kao vrijedan dio Pranjkovićeve knjige". Prihvaća se dakle i preporučuje čitateljima nešto o čemu se ne kaže ni jedna jedina riječ.

2. Napisao sam da se na osjećam krivim što sam posegnuo za naslovom u kojem se terminom *skladnja* priziva hrvatska jezikoslovna tradicija bez obzira na to što nisam napisao priručnik odnosno udžbenik sintakse, nego knjigu koja sadrži skup sintaktičkih rasprava. Međutim, to kako se ja sjećam, poučava me (ponovo) Katičić, ne zanima stručnu javnost, ali je, sudeći bar prema onome što u njegovu tekstu slijedi, zanima to kako ja ne znam "što se pri prizivanju Veberova naslova pristoji, a što ne", a to što ne znam, da ne bi bilo nikakve zabune, jest da se